

BÀI GIẢNG PHÂN TÍCH THIẾT KẾ HỆ THỐNG THÔNG TIN

Chương 5: Phân tích thiết kế hướng đối tượng

ThS. Nguyễn Thị Phương Trang trang.ntp@ou.edu.vn

Nội dung

- Giới thiệu tổng quan về UML
- 2 Một số Case tool hỗ trợ UML
- Một số biểu đồ UML cơ bản
- Cài đặt (ánh xạ) biểu đồ
- Giới thiệu Visual Paradigm

Hướng phân tích hệ thống

- Hướng không đối tượng
 - Các mô hình xử lý
 - Dựa trên các hành vi và hoạt động
 - Các mô hình dữ liệu
 - Dựa trên thể hiện tiêu biểu tĩnh của dữ liệu.
- Hướng đối tượng
 - Kết nối giữa xử lý và dữ liệu
 - Thực hiện một cách "tự nhiên hơn"

Các đặc tính cơ bản của hệ thống HĐT

- Lớp và đối tượng
- Các phương thức và thông điệp
- Tính bao bọc và che dấu thông tin
- Tính kế thừa
- Tính đa hình

Ký hiệu và viết tắt

- □ C (Classes) Lóp
- O Objects Đối tượng
- M (Methods and Messages) Phương thức và thông điệp
- □ P (Polymorphism) Tính đa hình
- □ I (Inheritance) Tính kế thừa
- E (Encapsulation) Tính bao bọc

Đối tượng

- Là thành phần trọng tâm của cách tiếp cận hướng đối tượng, biểu diễn từ thế giới thực sang thể hiện của tin học.
- Là một đại diện của bất kỳ sự vật nào cần mô hình trong hệ thống: diễn đạt một thực thể vật lý hoặc thực thể quan niệm, hoặc thực thể phần mềm.
- Đóng một vai trò xác định trong lĩnh vực ứng dụng
- Đối tượng có thể là một thực thể hữu hình trực quan (một con người, một vị trí, một sự vật,...) hoặc một khái niệm, một sự kiện (phòng ban, bộ phận,...)

Đối tượng

- Một đối tượng phải thỏa 3 nguyên lý:
 - Phân biệt (distinction): đơn vị duy nhất (định danh)
 - Bền vững(permanence): quá trình sống (trạng thái)
 - Hoạt động (activity): vai trò, hành vi

Đối tượng = định danh + trạng thái + hành vi

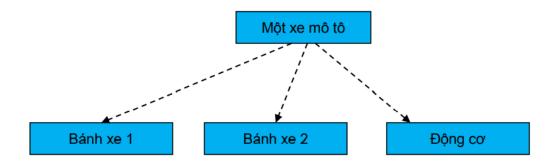
Đối tượng

- Liên kết giữa các đối tượng
 - Mối kết hợp (association): liên kết ngữ nghĩa

Phân cấp (hierachy): liên kết cấu trúc

Điểm khác biệt giữa PTTK hướng cấu trúc – PTTK hướng đối tượng

	Hướng cấu trúc	Hướng đối tượng
Cách tiếp cận	 Phân chia chương trình chính thành nhiều chương trình con nhằm đến thực một công việc xác định, Cách thực hiện : Phương pháp thiết kế từ trên xuống (top-down). 	 Tập trung vào cả hai khía cạnh của hệ thống là dữ liệu và hành động Phương pháp thiết kế từ dưới lên (bottom-up) .
Ưu điểm	 Phân tích được các chức năng của hệ thống. Dễ theo dõi luồng dữ liệu. 	 Gần gũi với thế giới thực Đóng gói che giấu thông tin làm cho hệ thống tin cậy hơn. Tái sử dụng dễ dàng.
Nhược điểm	 Không hỗ trợ việc sử dụng lại Không phù hợp cho phát triển các phần mềm lớn 	- Phương pháp này khá phức tạp, khó theo dõi được luồng dữ liệu do có nhiều luồng dữ liệu ở đầu vào.

1. Tổng quan về UML

- UML (Unified Model Language) là một ngôn ngữ dùng cho phân tích thiết kế hướng đối tượng (OOAD – Object Oriented Analys and Design)
- Được duy trì và phát triển bởi OMG (Object Management Group), do Jacobson, Booch, Rumbaugh sáng lập. Ngoài ra còn có hàng trăm các tập đoàn lớn khác bảo trợ phát triển.
- ❖UML 2.0 có 13 loại biểu đồ để thể hiện các khung nhìn khác nhau (View) về hệ thống.
- Các biểu đồ UML cho ta cái nhìn rõ hơn về hệ thống (cả cái nhìn tĩnh và động)

1. Tổng quan về UML....

- Hiện nay UML được sử dụng rất phổ biến trong các dự án phần mềm.
- UML thế hiện phương pháp phân tích hướng đối tượng nên không lệ thuộc ngôn ngữ LT.
- Có rất nhiều công cụ phần mềm hỗ trợ phân tích thiết kế dùng UML.
- Nhiều công cụ có thể sinh ra mã từ UML và ngược lại (từ mã thành UML-Reverse Eng)
- ❖ UML không phải là ngôn ngữ lập trình!.

UML dùng để làm gì?

- ❖ UML là một ngôn ngữ dùng để:
 - 1. Trực quan hóa (Visualizing)
 - 2. Đặc tả (Specifying)
 - 3. Xây dựng (Constructing)
 - 4. Viết tài liệu (Documenting)

Trực quan hóa-Visualizing

- Dùng tập các ký hiệu đồ họa phong phú để biểu diễn hệ thống đang được nghiên cứu.
- Hệ thống ký hiệu đều có ngữ nghĩa chặt chẽ, có thể hiểu bởi nhiều công cụ khác nhau.
- Giúp cho các nhà thiết kế, nhà lập trình khác biệt về ngôn ngữ đều có thể hiểu được.

UML là ngôn ngữ cho đặc tả - specifying

- UML giúp xây dựng các mô hình chính xác, đầy đủ và không nhập nhằng.
- ❖ Tất cả các công đoạn từ phân tích, thiết kế cho đến triển khai đều có các biểu đồ UML biểu diễn.
- Use case (dùng cho phân tích); Class, Sequence, Activity... (cho thiết kế); Component, Deployment (cho triển khai).

Xây dựng - Constructing

- Các mô hình của UML có thể kết nối với nhiều ngôn ngữ lập trình. Tức là có thể ánh xạ các mô hình UML về một ngôn ngữ lập trình như C++, Java...
- ❖ Việc chuyển các mô hình trong UML thành Code trong ngôn ngữ lập trình → Forward engineering
- ❖ Việc chuyển ngược trở lại code trong một ngôn ngữ lập trình thành UML → Reverse Engineering.
- ❖ Cần công cụ để chuyển đổi "xuôi" & "ngược"

Viết tài liệu (Documenting)

- Giúp xây dựng tài liệu đặc tả requirements
- ❖ Tài liệu kiến trúc (architecture)
- ❖ Tài liệu thiết kế
- Source code
- ❖ Tài liệu để kiểm thử Test
- ❖ Tài liệu mẫu Prototype
- ❖ Tài liệu triển khai Deployment

Các đặc trưng của một tiến trình sử dụng UML

- Tập trung vào người dùng (user concentrated):
 - Phân tích viên xác định các tính năng của hệ thống thông qua các use case
 - Người dùng xác nhận các use case này
 - Thiết kế viên và người phát triển hiện thực hoá các use case
 - Người thử nghiệm kiểm tra hệ thống về việc thoả mãn các use case được đặt ra.

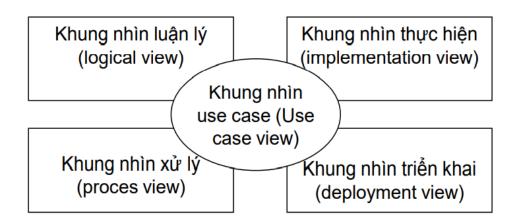
Các đặc trưng của một tiến trình sử dụng UML

Các khung nhìn về hệ thống:

Người dùng Chức năng

Lập trình viên Quản trị phần mềm

Quản trị viên tích hợp hệ thống Hiệu năng

Tính co giản Thông lượng Thiết kế viên hệ thống Hình thái hệ thống Chuyển giao, cài đặt Truyền thông

2. Một số Case tool (Công cụ) hỗ trợ UML

- Rational Rose (của hãng Rational) http://www-128.ibm.com/developerworks/downloads/r/rsd/?
- Visual Paradiagm http://www.visual-paradigm.com
- Microsoft Visio <u>www.microsoft.com</u>
- Power designer http://www.sybase.com
- Visual Case http://www.visualcase.com
- Pacestar UML Diagrammer <u>www.peacestar.com</u>
- *****

- Các sơ đồ mô tả khía cạnh tĩnh
 - Sơ đồ đối tượng (object diagram)
 - Sơ đồ lớp (class diagram)
 - So đồ use case (use case diagram)
 - Sơ đồ thành phần (component diagram)
 - So đồ triển khai (deployment diragram)
- Các sơ đồ mô tả khía cạnh động
 - Các sơ đồ tương tác (interaction diagram)
 - Sơ đồ tuần tự (sequence diagram)
 - Sơ đồ hợp tác (collaboration diagram)
 - Sơ đồ hoạt động (activity diagram)
 - Sơ đồ chuyển dịch trạng thái (state transition diagram)

State

❖Biểu đồ ca sử dụng Use Case Diagram

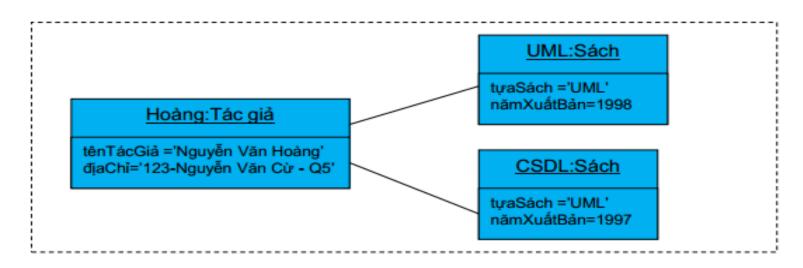
Component Deployment Collaboration Timming Interaction

21

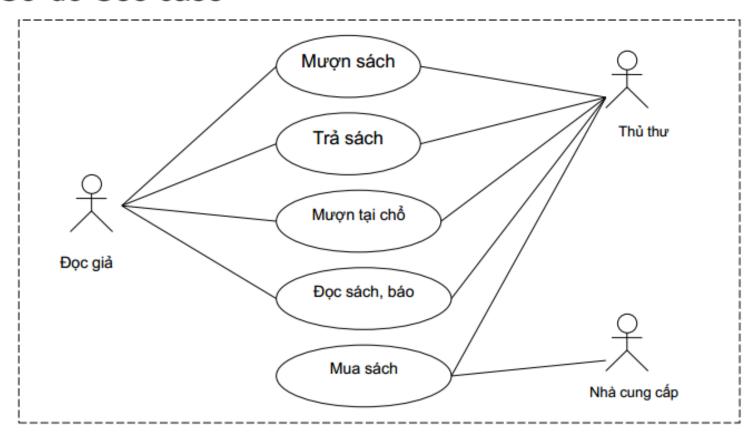
Sơ đồ lớp và đối tượng

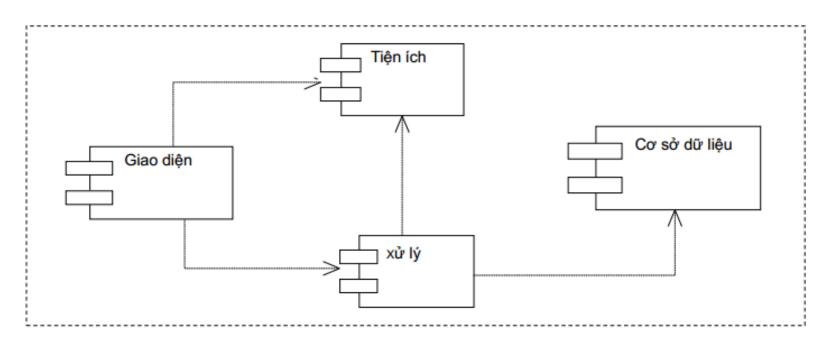

Sơ đồ Use case

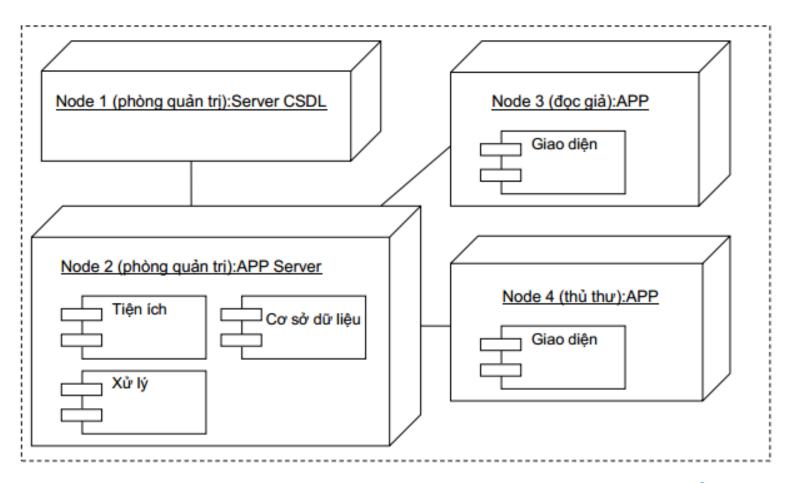

Sơ đồ thành phần

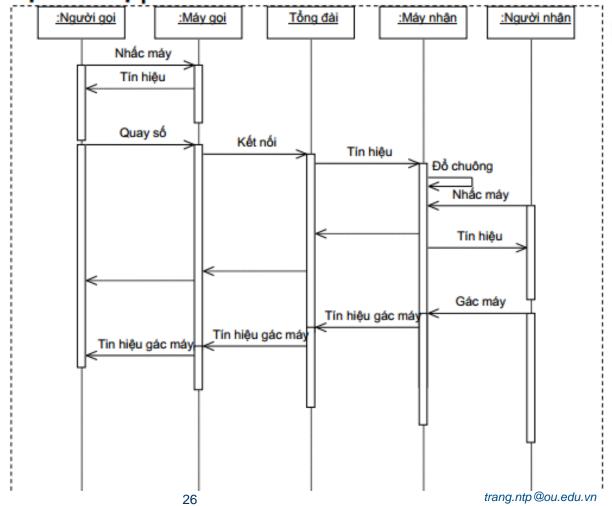

Sơ đồ triển khai

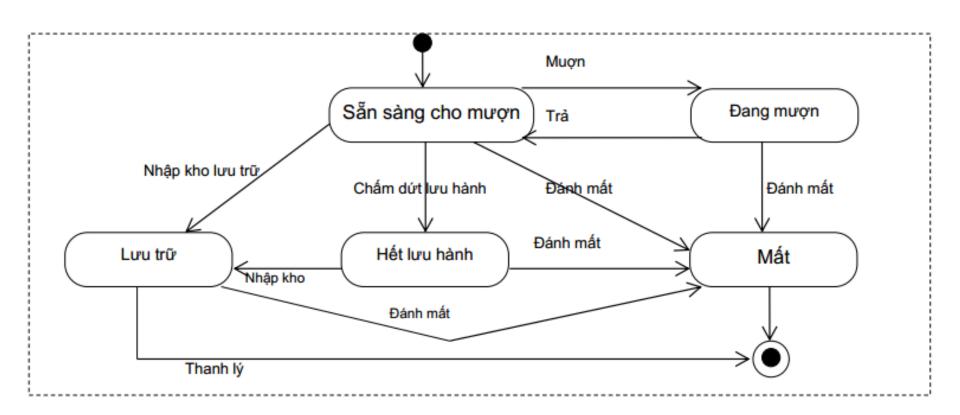

Sơ đồ tuần tự và hợp tác

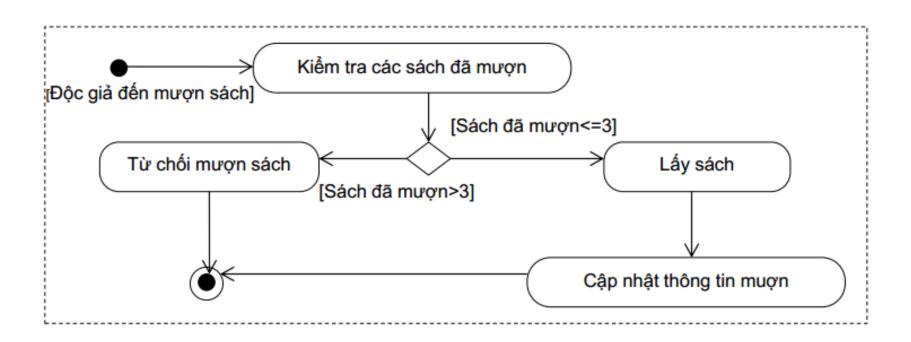

Sơ đồ chuyển đổi trạng thái

Sơ đồ hoạt động

Bức tranh của PTTK HTTT theo HĐT

Khởi tạo dự án Quản lý dự án Xác định yêu cầu

Mô hình hóa nghiệp vụ Mô hình hóa hành vi Mô hình hóa cấu trúc Phân tích chức năng hệ thống Giai đoạn khởi tạo

Thế giới thực

> Giai đoạn phân tích

Giai đoạn

xây dựng

Giai đoạn

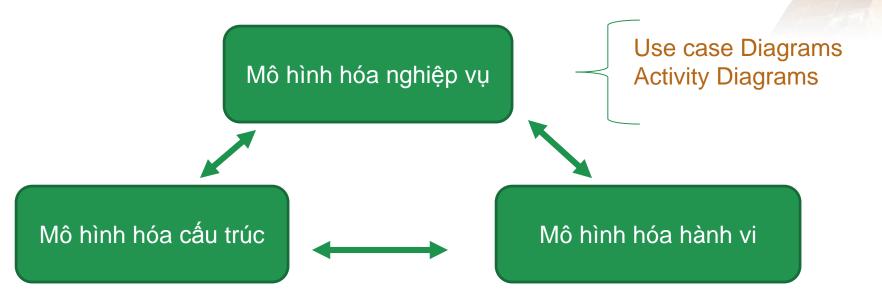
bảo trì

Giai đoạn thiết kế Cài đặt Thiết kế test case Phát hiện lỗi

- Thiết kế lớp, phương thức
- Thiết kế giao diện
- Thiết kế chức năng

Bức tranh giai đoạn phân tích

Class Diagrams
Object Diagrams

Sequence Diagrams
Communication Diagrams
Behavior State Machine

❖Biểu đồ ca sử dụng ∠
Use Case

Diagram

Class Diagram

- Mô tả các chức năng của hệ thống dựa trên quan điểm người sử dụng.
- Mô tả sự tương tác giữa người dùng và hệ thống.
- Cho biết hệ thống được sử dụng như thế nào ?

Component

Deployment

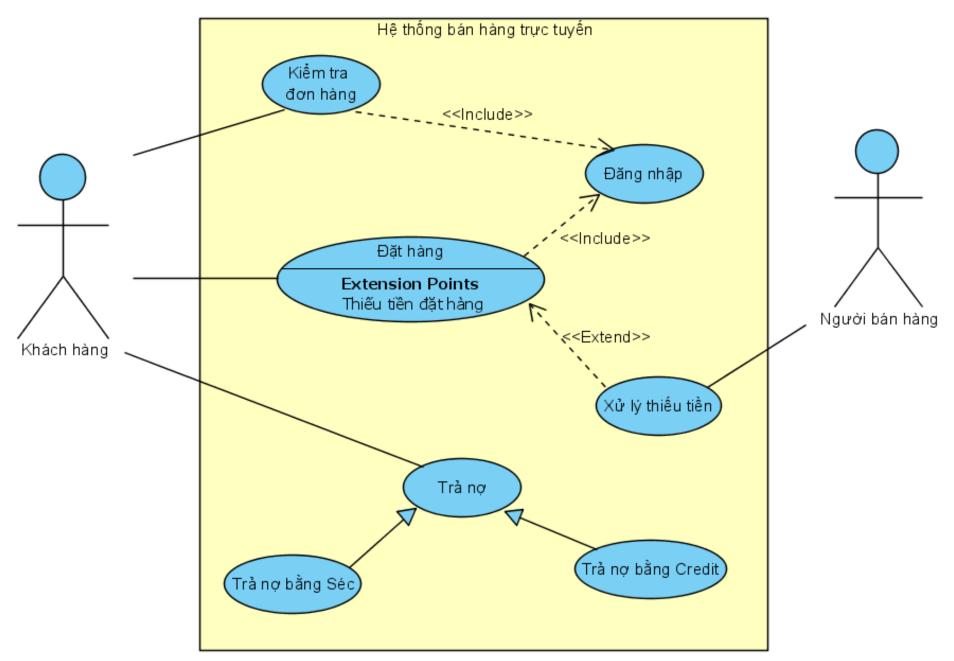
Communication

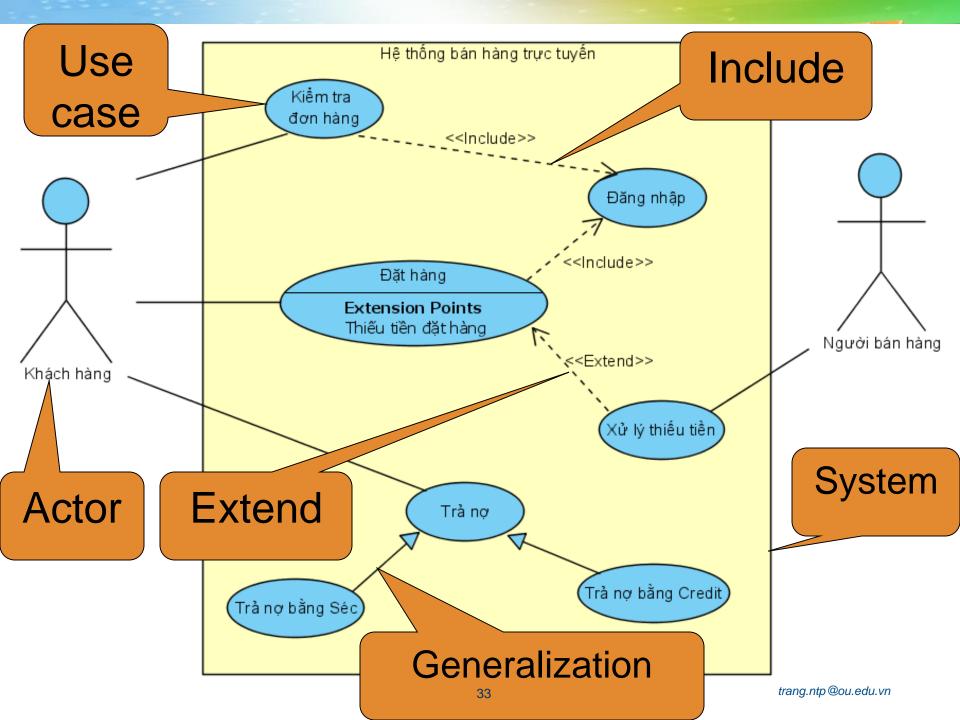
Collaboration

Timing

State

31

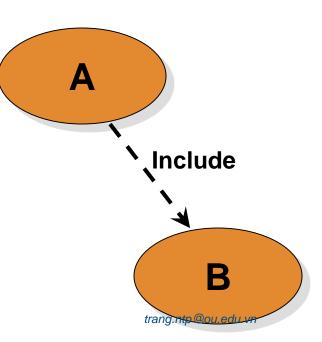
Chú ý:

- ❖ Khi nào thì vẽ quan hệ <Include> (bao hàm)
 - → Use case A được gọi là <u>Include</u> B nếu trong xử lý của A có gọi đến B ít nhất 1 lần !

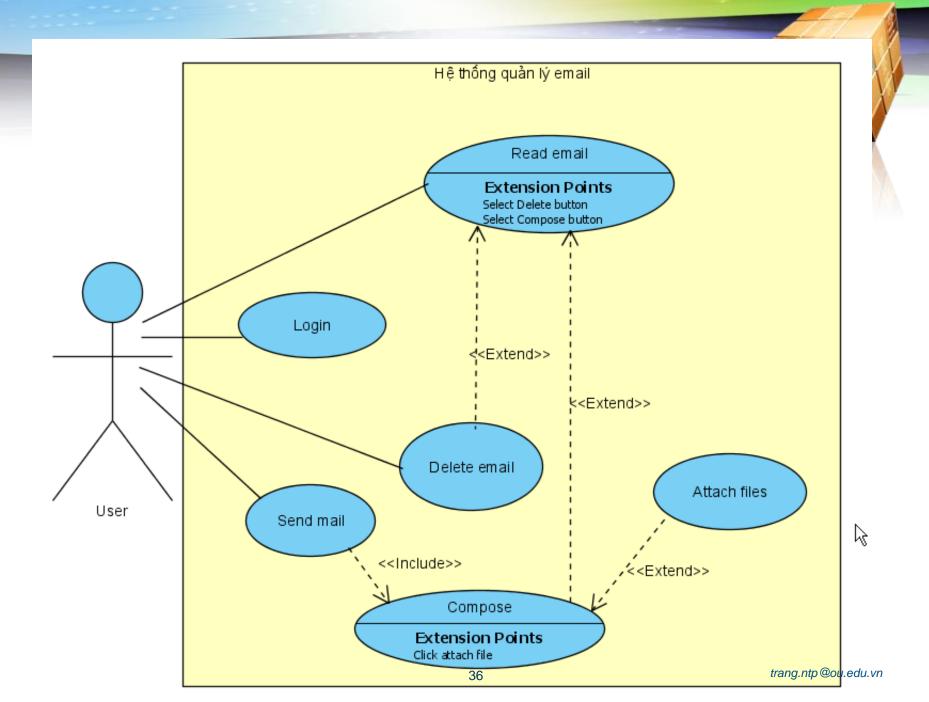
Minh họa thông qua Code

```
Class B { public void X () { .... } }
Class A {
   Pubic void Y () {
        B objB = new B(); objB.X (); ...
   }
}
```

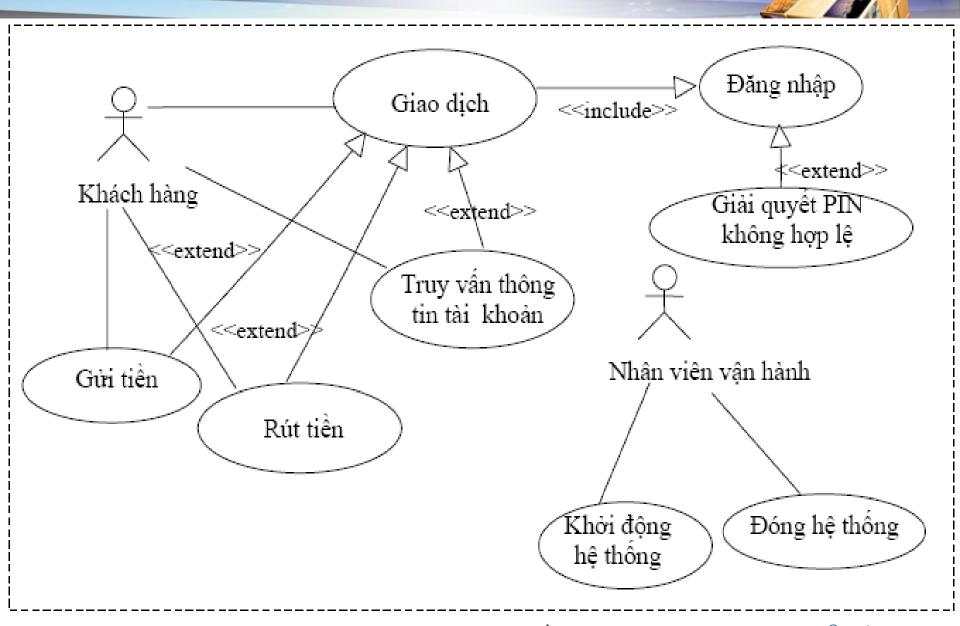

Chú ý:

- ❖ Khi nào thì vẽ quan hệ <Extend> (mở rộng)
 - → Use case B được gọi là Exntend A nếu use case B được gọi bởi A nếu thỏa mãn điều kiện nào đó.

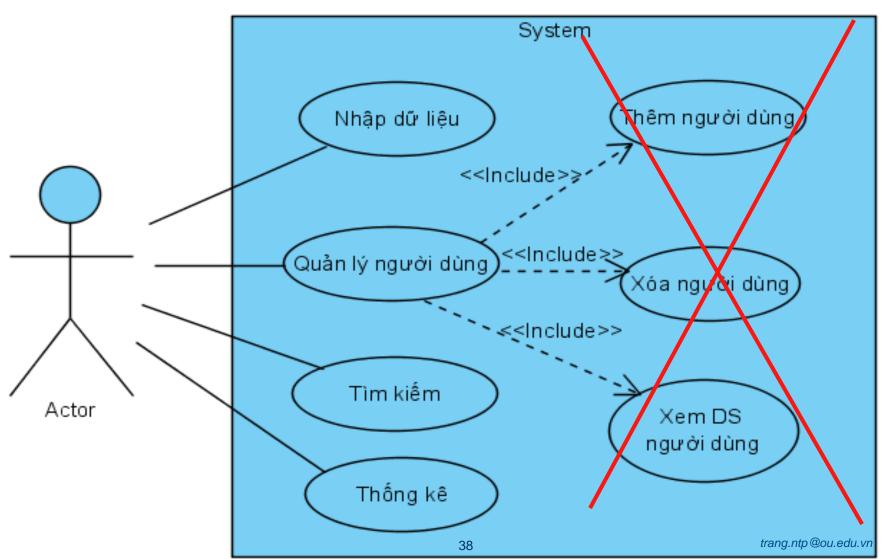
Một số hình vẽ đúng

trang.ntp@ou.edu.vn

Một số hình vẽ sai

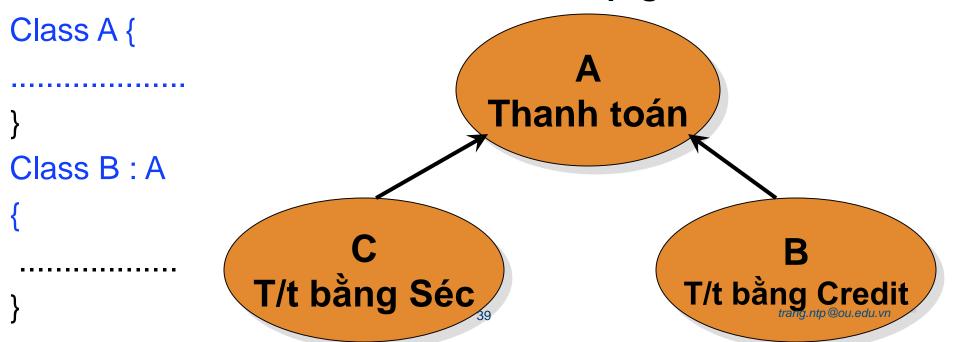

Vẽ quan hệ tổng quát hóa (thừa kế)

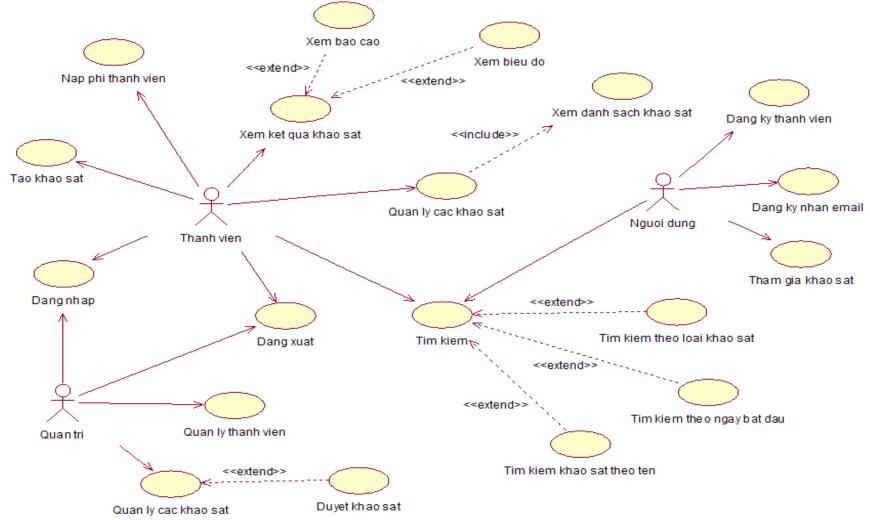
- Khi nào thì vẽ quan hệ <Generalization> (tổng quát hóa)
 - → Use case A được gọi là Generalization B nếu B là một trường hợp riêng của A!

* Nếu A Generalization B thì code có dạng như thế nào

Đọc biểu đồ use case sau

Name	Tạo khảo sát			
Description	Thành viên tạo khảo sát			
Actor	Thành viên			
Pre conditions	Đăng nhập vào tài khoản thành viên			
	Hiển thị trang tạo khảo sát			
Post conditions	Thông báo kết quả tạo khảo sát			
Flow of events	1. Hệ thống lấy thông tin tài khoản người dùng			
	2. Hệ thống kiểm tra tài khoản.			
	3. Hệ thống hiển thị tùy chọn tạo khảo sát có tính phí hay			
	không.			
	4. Người dùng nhập tên khảo sát			
	5. Người dùng nhập giới thiệu khảo sát			
	6. Chọn ngày bắt đầu khảo sát			
	7. Chọn ngày kết thúc khảo sát			
	8. Nhấn nút tạo khảo sát			
	1. Hệ thống lưu nội dung khảo sát xuống cơ sở dữ liệu			
	2. Không lưu được: A1			
	3. Thông báo kết quả lên trang web			
Alternative flow	A1: Thông báo không tạo được khảo sát.			
	Trở lại trang tạo khảo sát			
	A2: Thông báo không lưu được khảo sát			
	Trở lại trang tạo khảo sát trang.ntp@ou.edu.vn			

3. Một số biểu đồ UML cơ bản

Biểu đồ casử dụngUse CaseDiagram

- Mô tả các luồng công việc, qui trình nghiệp vụ.
- Mô tả các hoạt động của UC
- Hỗ trợ việc mô tả các xử lý song song.

Biểu đồ
Hoạt động
Activity
Diagram

Component

Deployment

Communication

Collaboration

Timing

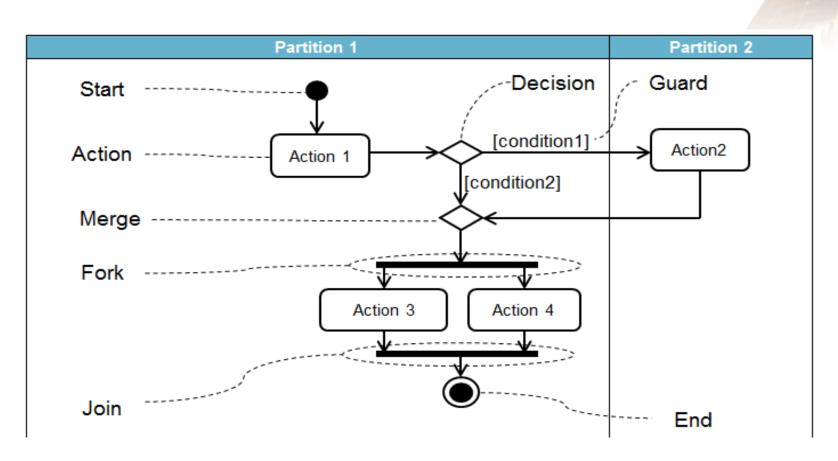
State

rang.ntp @ou.edu.vr

BIẾU ĐỒ HOẠT ĐỘNG – ACTIVITY DIAGRAM

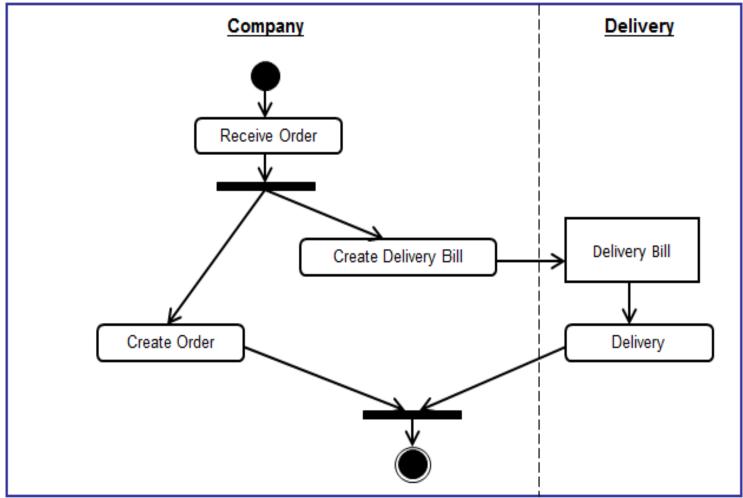

Các ký hiệu

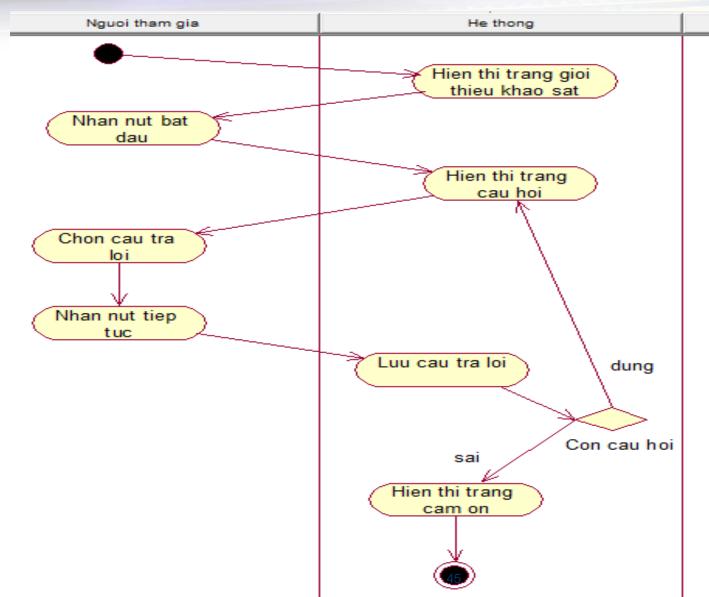

Mô tả nghiệp vụ hệ thống

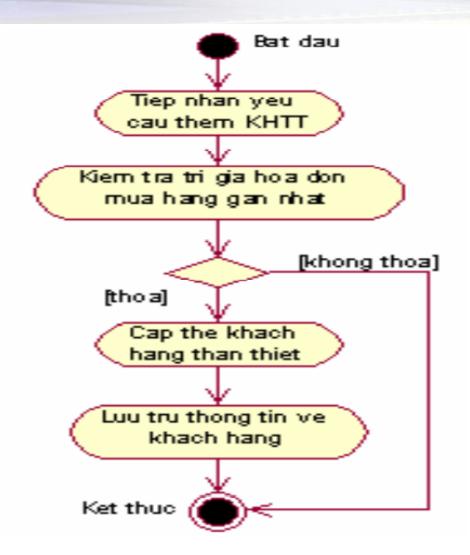
Mô tả hoạt động của Use Case

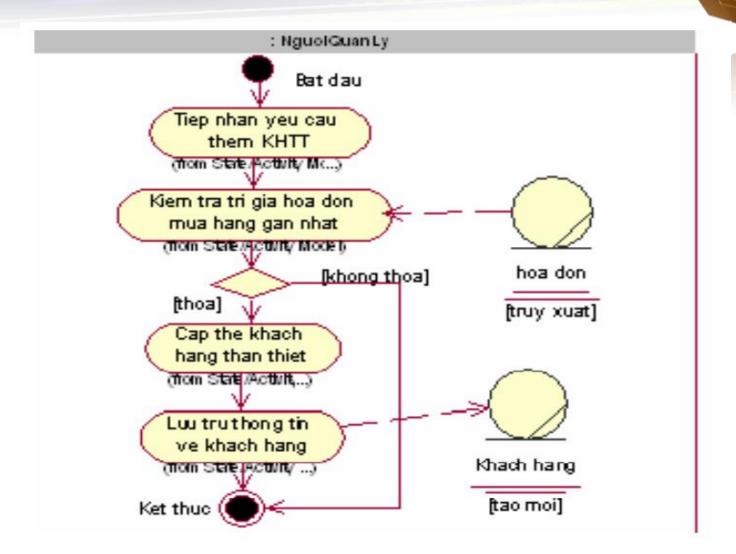

AD đặc tả use case: QLKH

Lược đồ Activity: QLKH

3. Một số biểu đồ UML cơ bản

❖Biểu đồ ca sử dụng Use Case Diagram 2

❖Biểu đồLớpClassDiagram

- Là biểu đồ quan trọng nhất
- Mô tả các đối tượng và mối quan hệ của chúng trong hệ thống.
- Mô tả các thuộc tính và các hành vi (Behavior) của đối tượng.
- Có biểu đồ lớp mức phân tích và mức cài đặt.

Component

Deployment

Communication

Collaboration

Timing

State

48

Hai dạng lớp: phân tích và thiết kế

Analysis

Order

Placement Date

Delivery Date

Order Number

Calculate Total

Calculate Taxes

Bỏ qua các chi tiết không cần thiết

Design

Order

deliveryDate: Date

orderNumber: int.

- placementDate: Date

taxes: Currency

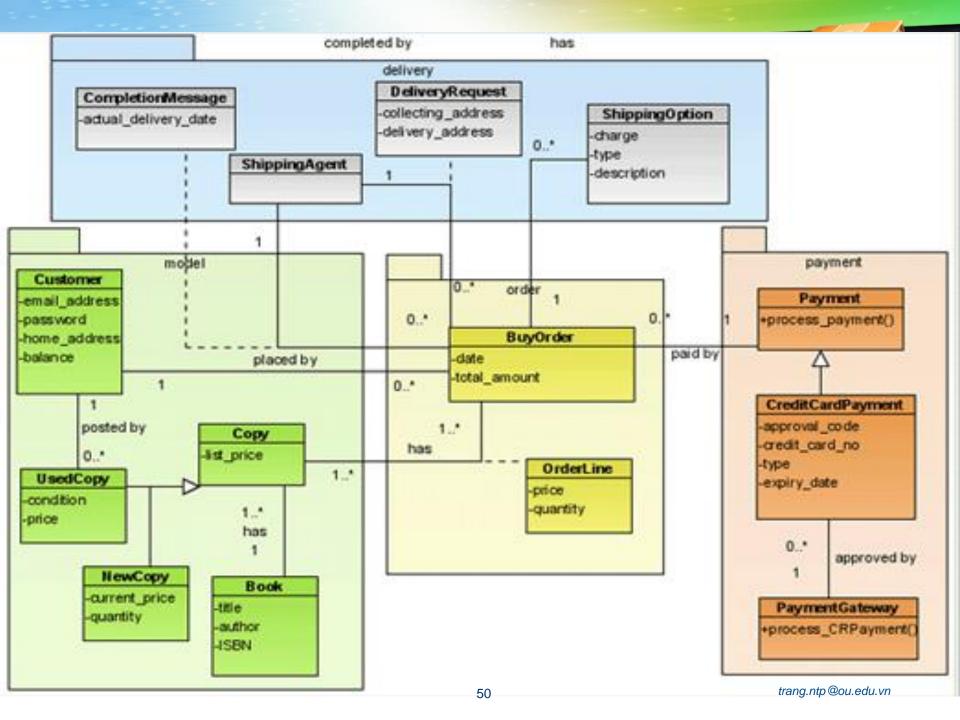
total: Currency

calculateTaxes(Country, State): Currency

calculateTotal(): Currency

getTaxEngine() {visibility=implementation}.

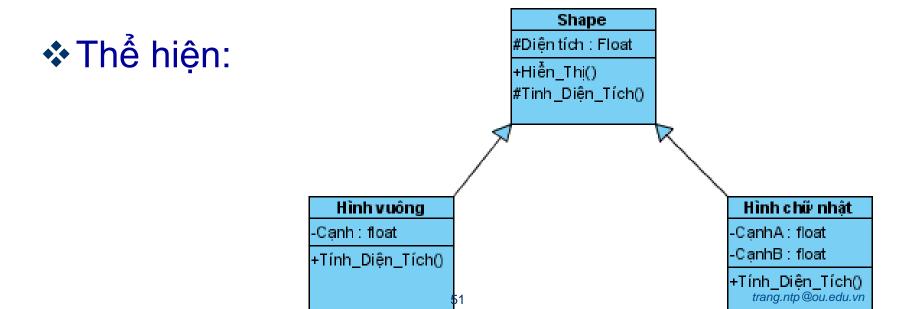
Phải đầy đủ & chi tiết các thành phần

Các quan hệ trong biểu đồ lớp

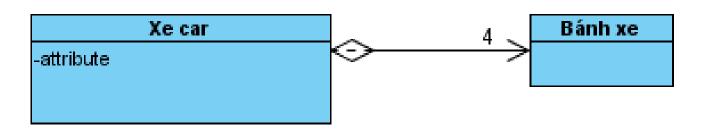
- Quan hệ Generalization: Thể hiện rằng một lớp A kế thừa từ một lớp B (Hay A là trường hợp riêng của B; B là tổng quát của A)
- ❖ Gọi là quan hệ Là một (Is a)

Các quan hệ trong biểu đồ lớp (2)

- Quan hệ <u>Aggregation</u>: Thể hiện rằng một lớp A nào đó bao gồm lớp B. Lớp B này có thể tồn tại độc lập mà không cần lớp A.
- ❖ Còn gọi là mối quan hệ: Có một (Has a)
- ❖ Thể hiện:

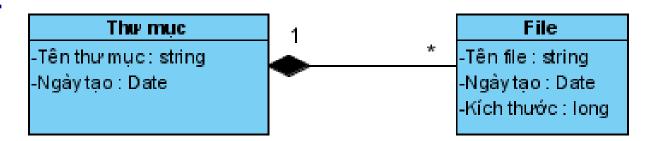

Các quan hệ trong biểu đồ lớp (3)

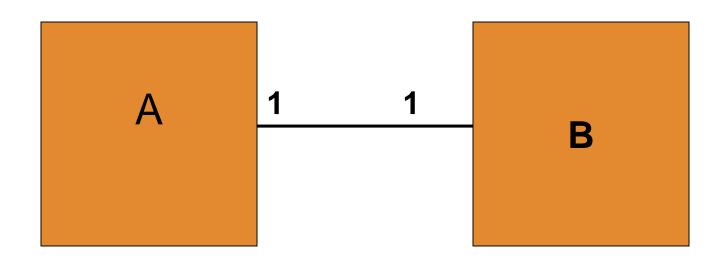
Quan hệ <u>Composition</u>: thể hiện rằng một lớp A bao hàm lớp B. Nhưng lớp B không thể tồn tại độc lập (Tức không thuộc lớp nào). Tức là, nếu có B thì phải suy ra được A.

❖ Thể hiện:

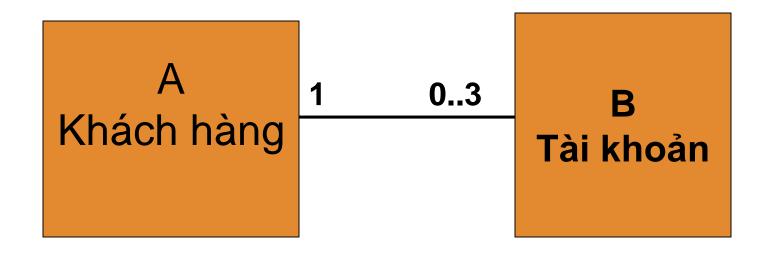
Thể hiện rằng ứng với mỗi lớp A thì có (chứa, dạy, có, mua, đặt,...) bao nhiều phần tử lớp B?

Một phần tử lớp A có 1 phần tử lớp B

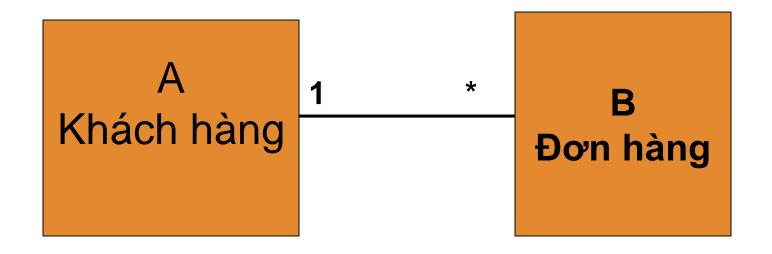
Thể hiện rằng ứng với mỗi lớp A thì có (chứa, dạy, có, mua, đặt,...) bao nhiều phần tử lớp B?

Một phần tử lớp A có tối đa 3 phần tử lớp B Mỗi phần tử lớp B có đúng 1 phần tử lớp A @ou.edu.vn

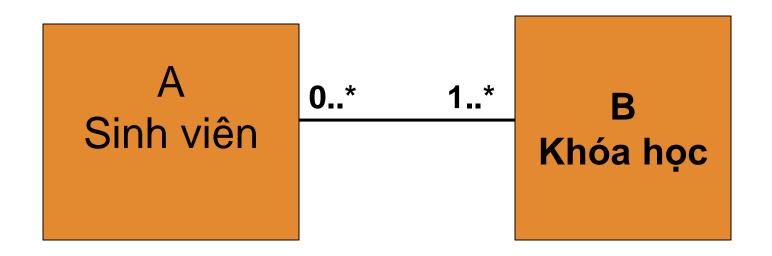
Thể hiện rằng ứng với mỗi lớp A thì có (chứa, dạy, có, mua, đặt,...) bao nhiêu phần tử lớp B?

Một phần tử lớp A có nhiều phần tử lớp B Mỗi phần tử lớp B có đúng 1 phần tử lớp A @u.edu.vn

Thể hiện rằng ứng với mỗi lớp A thì có (chứa, dạy, có, mua, đặt,...) bao nhiều phần tử lớp B?

Mỗi sinh viên tham gia ít nhất 1 khóa học Mỗi khóa học có thể có θ hoặc nhiều sv tham gia duvn

3. Một số biểu đồ UML cơ bản

- Mô tả sự tương tác của các đối tượng theo trình tự về thời gian.
- Có sự liên kết chặt chẽ với biểu đồ lớp.
- Mỗi biểu đồ tuần tự mô tả một tình huống xử lý.

Biểu đồ Tuần tự Sequence Diagram

Biểu đồ
Hoạt động
Activity
Diagram

Component

Deployment

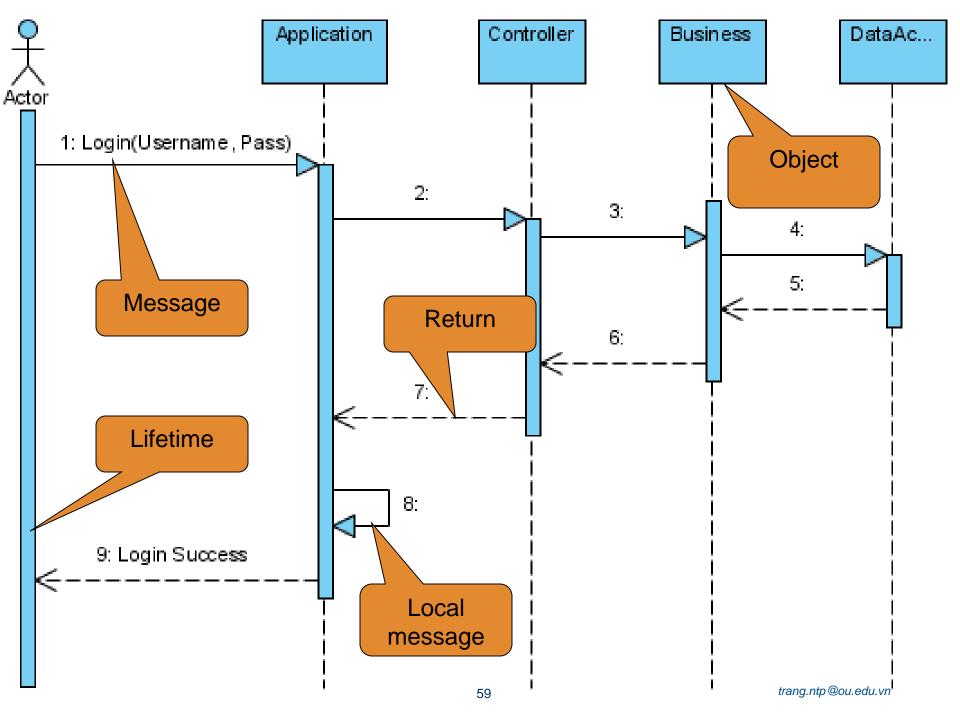
Communication

Collaboration

Timing

State

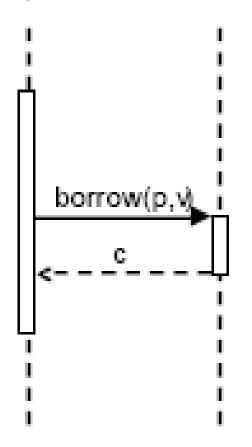
58

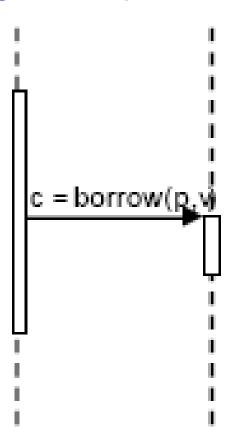

Vẽ biểu đồ tuần tự

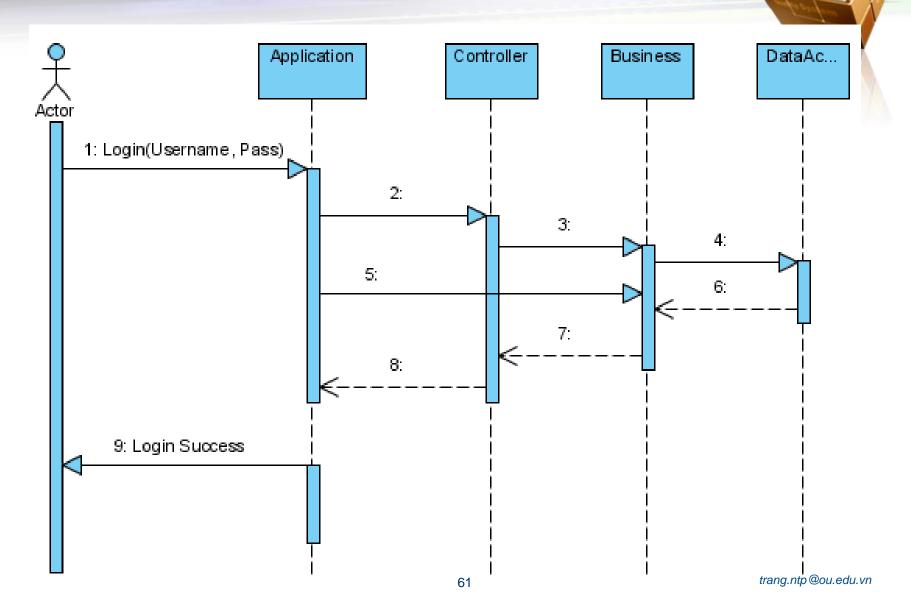

❖ Chú ý: có thể vẽ một trong 2 dạng

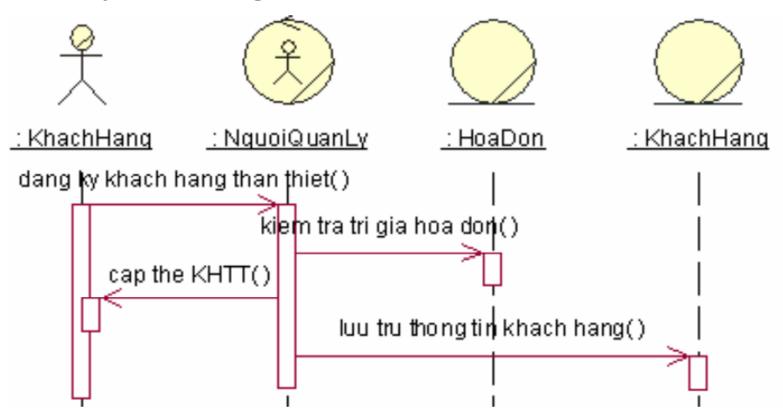
Ví dụ vẽ sai!

Lược đồ sequence

Quản lý khách hàng thân thiết

Một số biểu đồ khác

- ❖ Biểu đồ truyền thông: Communication diagram*
- ❖ Biểu đồ tương tác: Interaction Diagram
- ❖ Biểu đồ thời gian Timming diagram*
- ❖ Biểu đồ trạng thái State Diagram
- ❖ Biểu đồ đối tượng Object Diagram
- ❖ Bểu đồ gói Package Diagram
- ❖ Biểu đồ cấu trúc kết hợp Composite Structured*
- ❖ Biểu đồ thành phần Component Diagram
- ❖ Biểu đồ triển khai Deployment Diagram

trang.ntp@ou.edu.vn

Ánh xạ biểu đồ sang Code


```
/// <summary>
                                       /// ORM-Persistable Class
<<ORM Persistable>>
                                       /// <summary>
     Product
                                       public class{Product]{
-ProductID : int
-ProductName : String
                                           private int ProductID;
UnitPrice : double
                                           private string ProductName;
                                           private double UnitPrice;
```

Mapping Classes, Attributes and Data Type

```
namespace account {
                                             public class BankAccount {
                                              private int __accountNo;
                                              private string __password;
                                              private double balance;
         <<ORM Persistable>>
           BankAccount
                                              private int AccountNo {
                                               set { this. accountNo = value; }
        -accountNo:int
                                               get { return accountNo; }
       -password : String
        -balance : double
                                          namespace account {
                                             public class SavingAccount: account.BankAccount {
                     <<ORM Persistable>>
                                              private double interest;
<<ORM Persistable>>
                       SavingAccount
                                              . . . . . .
Checking Ac count
                    interest : double
                                              public double Interest {
                                               set { this. interest = value; }
                                               get { return interest; }
                                          namespace account {
                                             public class CheckingAccount: account.BankAccount {
                                              public override string ToString() {
```

Mapping generalization

Ánh xạ khách hàng- đơn hàng

< <orm< th=""><th>Persistable>></th></orm<>	Persistable>>			
Customer				

-Custom erlD:int

-CustomerName: String

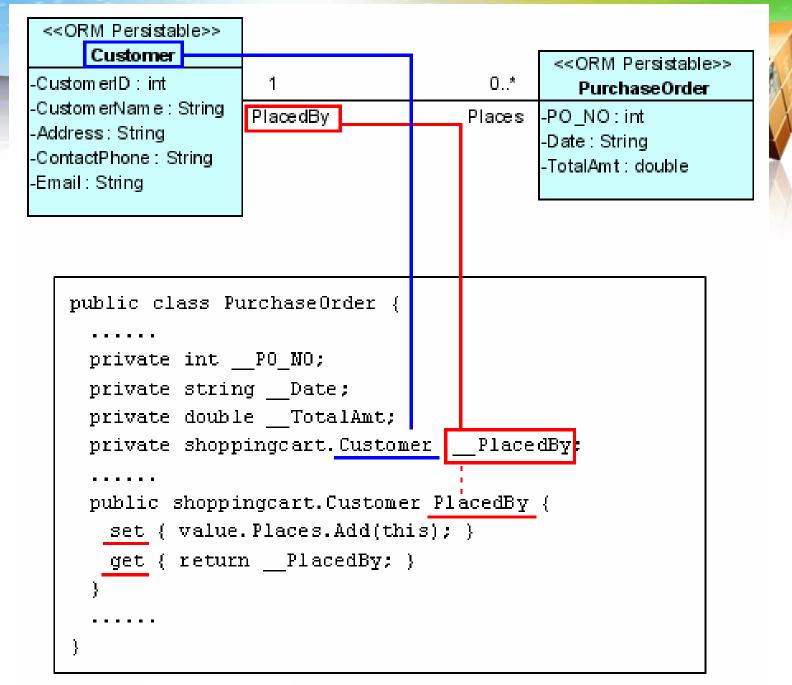
-Address: String

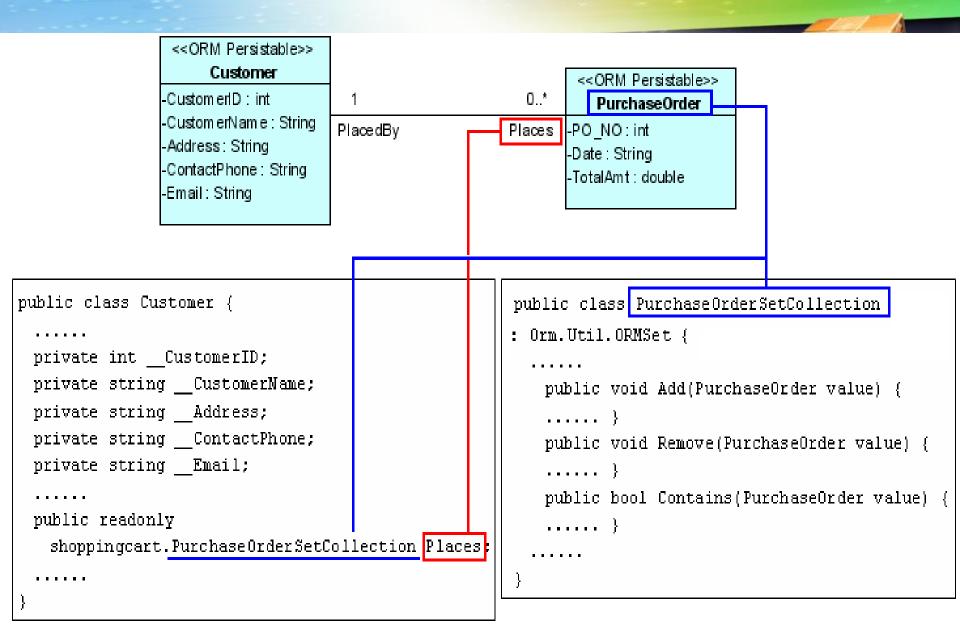
-ContactPhone : String

-Email: String

1	0*	< <orm persistable="">> PurchaseOrder</orm>
PlacedBy	Places	-PO_NO : int
		-Date : String
		-TotalAmt : double

The Classes with association and multiplicity

Mapping the One-to-many Associations

<<ORM Persistable>> Software -ID : int -SWName : String -Producer : Strina -OSPlat form: String 4 belongsTo Mapping contains <<ORM Persistable>> License -SerialNo : String -Licensee : String

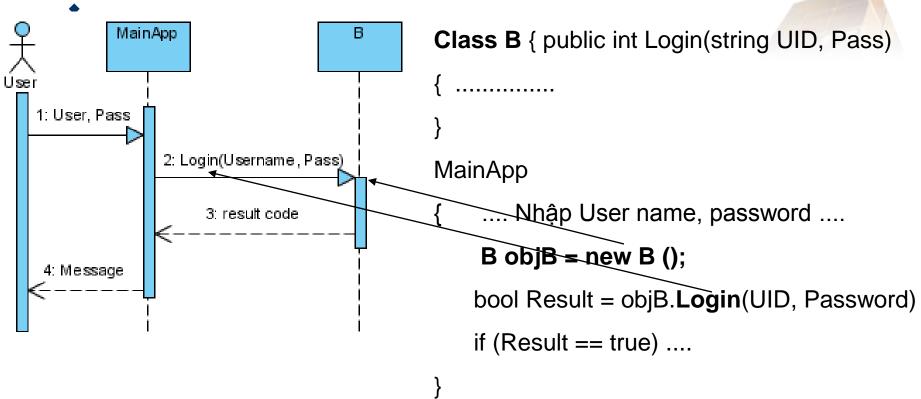
-PurchasedDate : String

```
public class Software{
  private int __ID;
  private string __SWName;
  private string __OSPlatform;
  private License __contains;
  .....
  public License Contains{
    set {
        set {
        ......}
    get {
        ......}
}
```

```
public class License{
  private string __SerialNo;
  private string __Picensee;
  private string __PurchasedDate;
  private Software __belongsTo;
   .....
  public Software BelongsTo{
   set {
    .....}
  get {
    .....}
}
```

Ánh xạ biểu đồ tuần tự sang Code

Bài tập

❖ Xây dựng sơ đồ Use case cho một hệ thống thương mại điện tử (ECommerce) như sau

"Một công ty chuyên kinh doanh về các thiết bị điện tử và công nghệ thông tin trong nhiều năm nay và đã có một lượng khách hàng nhất định. Để mở rộng hoạt động kinh doanh của mình, công ty mong muốn xây dựng một hệ thống thương mại điện tử nhằm mở rộng phạm vi kinh doanh trên mạng Internet.

Hệ thống mới phải đảm bảo cho khách hàng viếng thăm Website dễ dàng lựa chọn các sản phẩm, xem các khuyến mãi cũng như mua hàng. Việc thanh toán có thể được thực hiện qua mạng hoặc thanh toán trực tiếp tại cửa hàng. Khách hàng có thể nhận hàng tại cửa hàng hoặc sử dụng dịch vụ chuyển hàng có phí của công ty. Ngoài ra, hệ thống cũng cần có phân hệ để đảm bảo cho công ty quản lý các hoạt động kinh doanh như số lượng hàng có trong kho, quản lý đơn đặt hàng, tình trạng giao hàng, thanh toán v.v.v...

❖ Bước 1: Thu thập kiến thức liên quan đến hệ thống sẽ xây dựng

Trước hết, để phân tích hệ thống trên bạn phải có kiến thức về hệ thống thương mại điện tử, chúng ta có thể tìm hiểu thông qua các nguồn sau:

- Xem các trang Web bán hàng qua mạng như amazon, lazada.vn, bkc.vn v.v..
- Xem các hệ thống mẫu về thương mại điện tử nguồn mở như Magento, OpenCart, Spree Commerce v.v...
- Đọc sách, báo về eCommerce
- Hỏi những người chuyên về lĩnh vực này (hỏi chuyên gia)

- ❖ Bước 2: Xác định các Actor: Hãy trả lời cho câu hỏi
 - "Ai sử dụng hệ thống này?"
 - "Hệ thống nào tương tác với hệ thống này?"

=>Actor của hệ thống gồm: Khách hàng tiềm năng, khách hàng, Người bán hàng, Quản lý Kho, Quản trị hệ thống, Cổng thanh toán

- ❖ Bước 3: Xác định Use Case Bạn cần trả lời câu hỏi
 - "Actor sử dụng chức năng gì trên hệ thống?"

❖ Bước 4: Vẽ Use Case

Thank You!